

Obsah

Předmluva	5
Úvod	7
Jaký by měl být vůdce – úvahy filozofů (Josef Smolík)	9
2.1 Platón	10
2.2 Aristotelés	15
2.3 Machiavelli	18
2.4 Vůdce vnímaný prizmatem filozofického přístupu	23
Politická psychologie, její základní principy a souvislosti (Josef Lukas)	25
3.1 Vymezení pojmu a vývojová období politické psychologie	26
3.2 Politická socializace a její vliv na jedince	29
3.2.1 Socializace jedince	30
3.2.2 Vymezení politické socializace	31
3.2.3 Formy politické socializace	32
3.2.4 Činitelé politické socializace	33
3.3 Konstituování politického já (political self)	37
3.4 Politické postoje a politické ideologie	39
3.4.1 Stereotypy	39
3.4.2 Postoje a jejich souvislost s ideologií	40
3.4.3 Jiné pohledy na ideologii	44
3.5 Osobnost a politika	46
3.5.1 Vymezení pojmu osobnost v psychologii	47
3.5.2 Osobnost v politické psychologii	49
3.5.3 Dichotomie osobnosti – společnost a problematičnost hledání konsenzu	51
3.5.4 Souvislosti mezi motivací, hodnotami a rysy	53
Psychologie moci, vztah vůdcovství a moci (Josef Lukas)	57
4.1 Moc, autorita a vzájemné souvislosti	58
4.2 Druhy a formy moci	62
4.3 Psychologický rozměr moci	65
4.4 Souvislost vůle k moci a morálky	67

Vymezení vůdcovství a jeho konsekvencí (Josef Lukas)	73
5.1 Koho můžeme označit za vůdce	74
5.2 Možnosti rozlišování vůdců	77
5.3 Typy a styly vůdcovství	79
5.4 Vůdcovství, komunikace a formování dojmů o vůdcích	88
5.5 Vztahy mezi vůdci a jejich následovníky, role emocí	93
5.6 Souvislost skupinových a meziskupinových procesů s vůdcovstvím	100
Možnosti zkoumání politických vůdců (Josef Lukas)	107
6.1 Rysové přístupy ke zkoumání vůdců	111
6.2 Psychohistorické a psychobiografické přístupy ke zkoumání vůdců	117
6.3 Analýza operačního kódu vůdců	127
6.4 Problematika vědeckosti a příklad integrativního pojetí zkoumání vůdců	135
Autoritářská osobnost a vůdcovství (Josef Smolík)	139
7.1 Typ autoritářské osobnosti	142
7.2 Autoritářské vůdcovství	147
Politický vůdce – kazuistiky	151
8.1 Pragmatické vůdcovství: Vladimír Vladimirovič Putin (Josef Lukas)	152
8.1.1 Psychobiografická diskuse	152
8.1.2 Světový názor	158
8.1.3 Vůdcovský styl a pojetí moci	160
8.1.4 Putin a jeho stoupenci	166
8.2 Heroické vůdcovství: Charles André Joseph Marie de Gaulle (Josef Smolík)	170
8.2.1 Psychobiografická diskuse. Vývoj jedince v kontextu národní historie	170
8.2.2 Osobnost vůdce	181
8.2.3 Světový názor	183
8.2.4 Vůdcovský styl	184
Závěrečná poznámka	187
Stručný slovník vybraných pojmů	188
Prameny	191
Rejstřík	203

Předmluva

Předkládaná kniha je pokusem seznámit čtenáře – odbornou i širokou veřejnost – s fenoménem psychologie vůdců, respektive se základy *psychologie vůdcovství*. Mnoho lidí má svoji představu vůdcovství, svůj vlastní názor na jednotlivé vůdce, jejich metody vůdcovství atp. Přesto naše názory na vůdce mohou vycházet z mnoha neznalostí, předsudků a mylných generalizací, které občas chápání vůdcovství značně zkreslují. Tato kniha se pokusí vysvětlit některé pohledy na vůdcovství a přiblížit čtenáři tuto problematiku především z hlediska politické psychologie, ale i psychologie sociální, psychologie osobnosti, případně psychologie organizací, jež se vůdcovstvím mimo jiné zabývají. Název naší knihy, tedy *Psychologie vůdcovství*, nevymezuje zcela novou psychologickou subdisciplínu (za jakou považujeme např. sociální psychologii), ale je spíše naznačením *způsobu nazírání problematiky* vůdcovství a vůdců, který se primárně snaží hledat její psychologické konsekvence.

Pro sepsání této publikace hovořilo několik důvodů. Jednak to byl podstatný fakt, že téma vůdců a vůdcovství zatím u nás nebylo zpracováno v širším sociálně-vědním kontextu (především psychologicky zaměřeném), dále to byla zkušenost autorů (psychologa a politologa) s přednášením politické psychologie na Fakultě sociálních studií MU v Brně, kde byla právě problematika vůdcovství studenty vnímána jako jedna ze stěžejních a nejzajímavějších v dané oblasti psychologie. Přístup prezentovaný v této knize lze hodnotit jako interdisciplinární (již vzhledem k tomu, že každý z autorů je primárně ukotven ve „svém“ oboru), přičemž bude užíváno poznatků z psychologie, politologie, sociologie i filozofie. Lze předpokládat, že interdisciplinární přístup přiblíží problematiku vůdcovství více čtenáři „laikovi“, případně studentům společenskovědních oborů, avšak doufáme, že bude přínosem či inspirací také odborníkům v jednotlivých oblastech života společnosti, kde se vedení, resp. vůdcovství projevuje (politikům, manažerům, vedoucím pracovníkům), případně i sociálním vědcům, kteří se v nějaké souvislosti s fenoménem vůdcovství při své práci setkávají.

Poděkování:

Rádi bychom poděkovali recenzentům, ale i přátelům, kteří se ke knize vyjádřili a usměrnili její definitivní podobu. Naše díky tedy patří především prof. PhDr. Vladimíru Směkalovi, CSc. a doc. PhDr. Janu Holzerovi, PhD. za odborné posouzení předkládaného textu, a také Mgr. Janu Šerekovi za neotřelé a věcné připomínky.

Josef Lukas, Josef Smolík

Úvod

Téma vůdcovství je fascinující. Vůdce je ten, kdo nese pochodeň v naprosté tmě a ostatní jej následují – někdy slepě, někdy s kritickými připomínkami. Vůdce sám o sobě je ten, v jehož šlépějích kráčí ostatní. Vůdce má či měl by mít nějakou vizi, představu o tom, že ve tmě existuje alespoň směr a pochodeň neozaruje temnoty jen tak pro nic za nic. Několik staletí se filozofové snaží poznat a popsat vůdcovské schopnosti a dovednosti. I v současné době se mnozí z nás vyjadřují k jednotlivým vůdcům, ale i vedoucím a těm, kteří by alespoň částečně, v určitém oboru, měli mít tu schopnost pozvednout pochodeň a udat jasný směr svým podřízeným, vedeným či stoupencům. Určitá část lidí ve společnosti také cítí potřebu a má ambice stát se partikulárními vůdci či vedoucími (v oboru, na pracovišti, v politické straně, v zájmové organizaci atp.).

Každý z těchto budoucích „vůdců“ se snaží prezentovat jako dokonalý vůdce, získat *know-how*, jak jím být, jak přesvědčit ostatní. Čas od času se objeví nějaký „návod“, jak zlepšit své vůdcovské (manažerské, velitelské apod.) schopnosti, a z mnoha příruček o tom, jak zlepšit vlastní postavení ve společnosti také zdánlivě vyplývá, že stát se v určité oblasti vůdcem (vedoucím, lídrem) se může splnit téměř komukoliv. Přesto je zřejmé, že v žádné „kuchařce pro vůdce“ nelze nalézt zcela konkrétní a vždy zabírající rady, kterými by se měl řídit člověk, jenž směřuje k pozici vůdce (vedoucího, velitele, předsedy atd.). Jednotliví vůdci jsou samozřejmě lidé, kteří jsou autentickými individui a kteří mohou být úspěšní v jedné funkci (pozici), avšak v jiné by zcela selhali. Je samozřejmě výhodné seznámit se s některými strategiemi a postupy, které mohou zvýšit šanci na úspěch, přesto však jednou ze zásadních otázek stále zůstává, zda se vůdcem člověk rodí, či spíše stává. Na tuto a mnohé jiné otázky se pokusíme v naší knize odpovědět, ale předtím se budeme snažit seznámit čtenáře se základními pojmy a východisky našeho výkladu.

Po úvodních pasážích věnovaných názorům vybraných filozofů, kteří se problematikou vůdcovství v minulosti zabývali, následuje nastínění některých nezbytných základů politické psychologie, bez nichž by hlavní téma naší knihy nemohlo být přiměřeně popsáno – i když nechceme suplovat knihy o základech psychologie, považovali jsme za vhodné tyto obecnější kapitoly věnované politické a sociální psychologii zařadit. Poté se čtenář seznámí se souvislostmi moci a vůdcovství, ale také se základním vymezením užívaných pojmů, tak aby mimo jiné mohl rozlišovat mezi vůdcovstvím, vedením či managementem. Vůdcovství bude rozebráno z teoretického (sociologického, sociálně-psychologického a politicko-psychologického) hlediska. Při popisu oblastí, ve kterých se uplatňuje vztah vůdce-vedený, se

občas pouze okrajově dotkneme otázek řízení a managementu, avšak v souvislosti s touto problematikou čtenáře odkážeme spíše na manažerskou literaturu, které je dle našeho názoru na českém trhu dostatek. Přednost tak dáme především projevům a souvislostem vůdcovství v politické oblasti, možnostem zkoumání politických vůdců, podrobněji zmíníme i koncept tzv. autoritářské osobnosti ve vztahu k vůdcovství a tyto spíše teoretické pasáže doplníme krátkou ukázkou analýzy dvou výrazných světových vůdců (Charlese de Gaulla a Vladimíra Putina). V závěru knihy je uveden krátký slovník pojmů, které nebyly blíže vysvětleny v samotném textu a vztahují se k problematice sociální a politické psychologie stejně tak jako k autoritě, moci, vůdcovství, komunikaci a dalším aspektům popisované problematiky.

Předkládaná kniha není čistě učebnicí (byť ji tak lze částečně využít), není ani čistě vědeckou prací (byť se o mnohé výzkumy vůdcovství opírá) a není ani čistě populárně naučným dílem (byť jsou některé její části psány volnějším, „beletristickým“ stylem) – je tedy spíše kombinací všeho výše zmiňovaného, takže si v ní může najít „své“ téměř každý čtenář, který se nad námi představovanou problematikou již někdy zamýšlel.

Již na tomto místě si však vyhrazujeme, že po přečtení knihy se opravdu nemusíte automaticky stát vůdci 😊!